

***Кравчук Іван Іванович,***  
аспірант кафедри кримінального  
процесу Національної академії  
внутрішніх справ

## **ЗАВЕРШЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ ВІДКРИТИМ ФІКСУВАННЯМ**

Положення ч. 4 ст. 271 Кримінального процесуального кодексу України передбачає, що у разі, якщо контроль за вчиненням злочину завершується відкритим фіксуванням, про це складається протокол у присутності особи, щодо якої проводилася відповідна негласна слідча (розшукова) дія [1]. Зазначена норма фактично регламентує перехід від негласної до відкритої фази фіксації та процесуального оформлення результатів документування кримінального правопорушення, отриманих у ході проведення контролю за вчиненням злочину, однак її практичне застосування тривалий час супроводжується значними труднощами.

Однією з основних проблем є те, що контроль за вчиненням злочину належить до негласних слідчих (розшукових) дій, а відомості про факт їх проведення, а також дані, які дають змогу ідентифікувати особу, щодо якої здійснюється така НСРД, відповідно до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, затвердженого наказом Служби безпеки України від 12 серпня 2005 року № 440, віднесені до державної таємниці [2]. У зв'язку з цим уповноважені підрозділи фактично позбавлені можливості складати протокол у присутності особи без ризику розголошення відомостей, що становлять державну таємницю та притягнення до передбаченої законом відповідальності.

Водночас не всі відомості, що містяться у протоколах контролю за вчиненням злочину, об'єктивно становлять державну таємницю. Засекречуванню підлягає насамперед інформація, розголошення якої може завдати шкоди національній безпеці, зокрема відомості про форми, методи, тактику проведення НСРД [2]. Практика засвідчує, що протоколи за результатами проведення контролю за вчиненням злочину розсекречуються повністю, без вилучення окремих фрагментів. Це свідчить про те, що такі документи фактично не містять відомостей про форми й методи діяльності правоохоронних органів, які дійсно потребують захисту в режимі державної таємниці.

Інша проблема пов'язана з відсутністю у кримінальному процесуальному законодавстві визначення поняття «відкрите фіксування». У науковій літературі справедливо звертається увага на те, що КПК України не розкриває ні змісту цього терміна, ні моменту, з якого негласна дія вважається такою, що перейшла у відкриту фазу. Як наслідок, у судовій практиці сформувалися різні підходи до оцінки допустимості протоколів контролю за вчиненням злочину [3, с. 442].

Слід звернути увагу, що конструкція ч. 4 ст. 271 КПК України має спільні риси з положеннями Кримінального процесуального закону Латвійської Республіки, прийнятого у 2005 році. Відповідно до ст. 225 зазначеного Закону, у разі завершення спеціального слідчого експерименту відкритим фіксуванням також складається протокол у присутності особи [4]. Водночас ані українське, ані латвійське законодавство не містять нормативного визначення поняття «відкрите фіксування».

У перші роки формування практики Верховного Суду переважав формальний підхід до застосування ч. 4 ст. 271 КПК України. У низці рішень суд касаційної інстанції визнавав протоколи контролю за вчиненням злочину недопустимими доказами у випадках, коли вони були складені не у присутності підозрюваного або коли відкриту фазу документування оформлювали протоколами огляду місця події, обшуку, тощо. Суд наголошував, що вимоги ч. 4 ст. 271 КПК України мають імперативний характер та не передбачають винятків [5].

Водночас у подальшому практика Верховного Суду стала більш гнучкою та орієнтованою на зміст процесуальної дії, а не лише на її форму. Суди почали враховувати фактичні обставини проведення контролю за вчиненням злочину, зокрема наявність часової межі між завершенням негласної дії та подальшими відкритими слідчими діями. У ряді справ Верховний Суд дійшов висновку, що відсутність протоколу, складеного у присутності особи, не свідчить автоматично про недопустимість доказів, якщо права підозрюваного були забезпечені іншими процесуальними механізмами [6].

Особливо важливим є підхід, відповідно до якого контроль за вчиненням злочину фактично поділяється на дві фази: негласну та відкриту. Негласна частина охоплює приховане документування дій особи, тоді як відкрита включає проведення огляду, затримання, обшуку та інших процесуальних дій після викриття особи. За такого підходу протокол контролю за вчиненням злочину може відображати лише негласний етап,

тоді як результати відкритої фази оформлюються окремими процесуальними документами [7].

Отже, практика Верховного Суду демонструє поступовий перехід від суто формального тлумачення ч. 4 ст. 271 КПК України до змістовної оцінки наслідків процесуальних порушень. Основне значення при цьому надається не самому факту відступу від процедури, а тому, чи вплинуло таке порушення на права особи та достовірність отриманих доказів.

На нашу думку, вирішення зазначеної проблематики можливе декількома шляхами. Одним із них є уточнення переліку відомостей, які дійсно становлять державну таємницю у сфері проведення НСРД. Це сприятиме усуненню практики формального засекречування протоколів за результатами проведення контролю за вчиненням злочину та забезпеченню належного балансу між інтересами кримінального процесу і процесуальними правами учасників провадження [8, с. 197].

Іншим напрямом удосконалення є внесення змін до ч. 4 ст. 271 КПК України. Відсутність чіткого законодавчого визначення поняття «відкрите фіксування» створює передумови для неоднакового застосування закону та суперечливої судової практики. У зв'язку з цим доцільним видається або нормативне визначення змісту відкритого фіксування, або виключення з ч. 4 ст. 271 КПК України положення про обов'язковість складання протоколу у присутності особи, оскільки відкритий етап контролю фактично документується іншими процесуальними актами – протоколами затримання, огляду місця події, обшуку тощо. Такий підхід сприятиме уніфікації судової практики та забезпеченню більшої правової визначеності у питаннях документування результатів контролю за вчиненням злочину.

### ***Список використаних джерел***

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю : Наказ СБУ від 23 груд. 2020 р. № 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text>.

3. Капліна О. В., Марочкін О. І. Належна фіксація проведення негласних слідчих (розшукових) дій як передумова використання їх результатів у доказуванні в правоохоронній діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 441–445.

4. Кримінальний процесуальний закон Латвійської Республіки: Закон Латвійської Республіки від 21 квіт. 2005 р. URL: [https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums?utm\\_source](https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums?utm_source).

5. Постанова Верховного Суду від 18 груд. 2019 р. у справі № 588/1199/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86505861>.

6. Постанова Верховного Суду від 24 берез. 2021 р. у справі № 520/2989/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95907523>.

7. Постанова Верховного Суду від 23 трав. 2023 року у справі № 758/5719/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111251222>.

8. Кравчук І. І. Чи становлять відомості, що містяться у протоколах контролю за вчиненням злочину, державну таємницю? *Актуальні питання юридичної науки в дослідженнях молодих вчених* : збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції до Дня науки (м. Київ, 15 трав. 2025 р.). Одеса : Юридика, 2025. С. 195–197.

**Криштафович Орест Ярославович,**  
здобувач Науково-дослідного інституту  
публічного права

## **ТИПОВІ ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЗА СТ. 203-2 КК УКРАЇНИ ТА СПОСОБИ РЕАГУВАННЯ ЗАХИСНИКА**

Кримінальні провадження щодо незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей за ст. 203-2 КК України мають підвищену процесуальну складність, оскільки поєднують кримінально-правові, кримінальні процесуальні, оперативно-розшукові, фінансові, цифрові та криміналістичні аспекти. Для сторони захисту особливого значення набуває своєчасне виявлення порушень права на захист, адже доказова база у таких провадженнях часто формується вже на початковому етапі шляхом оперативно-розшукових заходів, оглядів, обшуків, тимчасового доступу до речей і документів, вилучення комп'ютерної техніки, електронних носіїв, фінансових документів та інших матеріалів [3; 4; 6].

Актуальність теми зумовлена тим, що кримінальні провадження за ст. 203-2 КК України нерідко будуються на сукупності непрямих доказів: фактичному використанні приміщень, наявності обладнання, електронних засобів доступу, фінансових операцій, показаннях свідків, результатах слідчих дій